JRS

Gemeente
Sittard-Geleen
25 OKT. 2024
Ingekomen

Stichting JACOB KRITZRAEDT

VERENIGING SITTARDS VERLEDEN

[redacted]

De Gemeenteraad
van de gemeente Sittard-Geleen
Postbus 18
6130 AA SITTARD

Sittard, 20 oktober 2024,

Betr.: **Gezamenlijke zienswijze op 'Ontwerp-Omgevingsvisie 2025-2040'**

Geachte Gemeenteraad,

De Ontwerp-Omgevingsvisie en de Omgevingseffectrapportage liggen zes weken ter inzage, volgens het Gemeenteblad van 11 september 2024 vanaf 12 september 2024 tot en met 27 oktober 2024.

Tijdens deze inzagetermijn kan een gemotiveerde schriftelijke zienswijze worden ingediend, een mogelijkheid waarvan wij bij dezen graag gebruik maken.

Zoals inmiddels bekend zal zijn, heeft de Stichting Jacob Kritzraedt ten doel *'het behoud van het plaatselijk en regionaal erfgoed – in het bijzonder architectonisch of historisch belangrijke gebouwen in Sittard en omgeving – en het verrichten van al hetgeen met het vorenstaande in de ruimste zin verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn'* en stelt de Vereniging Sittards Verleden zich ten doel *'de geschiedenis en het cultuurhistorisch erfgoed van Sittard, in de ruimste zin en in al haar facetten'*.

Vanuit deze doelstellingen is de impact van de invoering van de Omgevingswet op het cultuurhistorisch erfgoed voor ons uiteraard van groot belang. Daarom hebben wij van meet af aan de implementatie van de wet op de voet gevolgd, deelgenomen aan daarop gerichte sessies, kritisch gereageerd op in dezen relevante stukken, laatstelijk op 14 maart van dit jaar met een gezamenlijke schriftelijke reactie op het concept van de 'Omgevingsvisie Sittard-Geleen 2040'. Vanzelfsprekend hebben wij nu met name gekeken in hoeverre de kanttekeningen uit onze reactie zijn verwerkt in de voorliggende 'Ontwerp-Omgevingsvisie 2025-2040 *'Samen Stad en Dorp maken"*.

Vanuit die optiek constateren wij dat weinig is gedaan met een aantal punten uit onze reactie van 14 maart 2024. Dat leidt ertoe dat in deze zienswijze verschillende items uit onze eerdere reactie weer aan de orde komen.

1. In een Omgevingsvisie worden meerdere sectorale visies samengebracht tot één integraal verhaal over de fysieke leefomgeving, dus ook het beschermen, bewaken en verder ontwikkelen van cultureel erfgoed, architectuur en stedenbouw, landschap en natuur. Zoals ook eerder al opgemerkt, is de aandacht die in de voorliggende 'Ontwerp-Omgevingsvisie 2025-2040' aan cultuur en erfgoed wordt besteed nog steeds laag en summier terwijl het verhaal van het verleden en de fysieke overblijfselen hiervan het eigene vormen van een gemeenschap.

Zo blijft op de 'Visiekaart Sittard-Geleen 2025-2040' [pag. 25] cultuur en erfgoed beperkt tot 'aandacht voor het historisch centrum' van Sittard terwijl aan alle andere thema's meer en gedetailleerder aandacht wordt besteed. Wanneer dit een weerspiegeling is van het belang dat aan cultuur en erfgoed wordt gehecht, belooft dat weinig goeds!

2. In de Omgevingswet is de bescherming van de rijksmonumenten geregeld. Bij de 'Opgaven voor de toekomst' in de ter visie liggende Omgevingsvisie missen wij in dat kader nog altijd de opgave om eenzelfde bescherming te bieden aan de gemeentelijke monumenten en stads- en dorpsgezichten, inclusief de regel dat bij het opstellen en wijzigen van Omgevingsplannen rekening moet worden houden met cultuurhistorische waarden. Bovendien mag een wijziging in de omgeving van een monument niet leiden tot aantasting van de monumentale waarde van het monument.

De eigenaar van een rijksmonument heeft een instandhoudingsplicht. In het verlengde daarvan dient geregeld te worden dat ook de eigenaar van een gemeentelijk monument zorg draagt dat het monument op zodanige wijze wordt onderhouden dat het behoud ervan gewaarborgd is, zo nodig door handhavend op te treden om het noodzakelijke onderhoud af te dwingen.

3. *'Ons erfgoed is van iedereen. Daarom zetten we in op beleving, zodat mensen kunnen genieten van het erfgoed. In onze gemeente hebben we veel jong erfgoed uit de periode na 1965, dat we meer willen koesteren. Daarnaast hebben onze historische gebouwen bouwkundig gezien aandacht nodig. Het hergebruiken van historische gebouwen zien we daarom als een belangrijke kans. Met het verder ontwikkelen van de vestingstad als bijzondere kracht.'* [pag. 11]

Hier zou de onjuiste stelling *'Ons erfgoed is **van** iedereen'* naar onze mening beter vervangen kunnen worden door het minder boude *'Ons erfgoed is **voor** iedereen'*.
In de opgave *'Daarom zetten we in op beleving, zodat mensen kunnen genieten van het erfgoed'* kunnen wij ons vinden, niet door de openbare ruimte als een groot podium te zien maar wanneer dat vooral gebeurt in de vorm van informatie en verhalen. Een goede leidraad vormt de website https://www.historiesittardgeleenborn.nl/ van HIS, wat staat voor Historische Impuls Sittard-Geleen-Born, de digitale beschrijving van de historie, de monumenten en de verhalen van de gemeente Sittard-Geleen.

Verder zouden wij de opgave willen uitbreiden met de groeiende problematiek van leeg komende kerken en hun al dan niet mogelijke herbestemming, resp. afbraak. Vanuit het oogpunt van cultuur en erfgoed vinden wij die problematiek minstens even belangrijk en relevant als het aanwijzen van ons jonge erfgoed.

4. *'In het Sittard-Geleen van 2040, met haar wortels in de maakindustrie, floreren verbinding én innovatie. Cultuur, erfgoed en beeldkwaliteit zijn de dragers van onze identiteit, naast de vele actieve verenigingen en hechte gemeenschappen. Onze rijke historie vormt de basis van een circulaire toekomst. Het gedachtegoed van de circulaire productiestad is beleefbaar in de fysieke leefomgeving. Bijvoorbeeld op het vlak van kunst en cultuur, circulaire economie, evenementen en wonen.'* [pag. 20]

In onze reactie van 14 maart hebben wij opgemerkt dat wij de gebezigde woordkeuze *'Trots op cultuur, erfgoed en beeldkwaliteit'* te bombastisch vonden en stelden wij voor liever *'Gedragen door'* of *'Steunend op'* te gebruiken. Sprekend over het verleden wordt immers vaak de beeldspraak gebezigd dat wij op de schouders van onze voorouders staan. De nu gemaakte keuze voor *'Cultuur, erfgoed en beeldkwaliteit zijn de dragers van onze identiteit'* spreekt ons daarom meer aan. Alleen de toevoeging 'beeldkwaliteit' begrijpen wij nog altijd niet en in de tekst vinden wij daarvoor ook geen verduidelijking.

Vooral is ons opgevallen dat ten opzichte van het concept van de Omgevingsvisie in het voorliggende ontwerp het begrip 'circulair' een breed leidmotief is geworden : circulaire toekomst, circulaire productiestad, circulaire economie. Van de bewering *'Onze rijke historie vormt de basis van een circulaire toekomst'* ontgaat ons het causale verband tussen onze historie en een circulaire toekomst echter volledig.

5. Bij de uitwerking van de gekozen tien ambities is onze aandacht uiteraard vooral uitgegaan naar ambitie nummer 3, 'Cultuur en erfgoed voor iedereen' [pag. 58], met het bijbehorende toekomstbeeld en de voorgestelde beleidskeuzes:

'Toekomstbeeld cultuur en erfgoed
We wonen in een prachtige gemeente met een rijke historie. Die gaat niet alleen ver terug, maar heeft ook minder lang geleden unieke sporen nagelaten, zoals ons mijnbouwverleden, de wederopbouwperiode en zogenoemde Post 65-periode. In het Sittard-Geleen van 2040, met haar wortels in de maakindustrie, gedijen verbinding én innovatie goed. Cultuur, erfgoed en beeldkwaliteit zijn de dragers van onze identiteit, naast de vele actieve verenigingen en hechte gemeenschappen. Onze rijke historie vormt de basis van een circulaire toekomst. We zijn er trots op een circulaire gemeente van 'gewoon doen' te zijn. Waar innovatiekracht nooit ver weg is en tegelijk de goede kwaliteiten van het leven tussen Heuvelland en Maasvallei behouden zijn gebleven. Het gedachtegoed van de circulaire productiestad is beleefbaar in de fysieke leefomgeving. Bijvoorbeeld op programma's als kunst en cultuur, circulaire economie en wonen. We hebben aandacht voor uitdagende en prikkelende kunst en cultuur én voor onze eeuwenoude bewoningsgeschiedenis, die ook vandaag nog zichtbaar is. Deze zien we terug in de vorm van waardevolle gebouwen en beschermde stads- en dorpsgezichten, maar ook in de vorm van structuren in stad en land. Deze identiteit koesteren we en benadrukken we. Het draagt bij aan de trots en zingeving van inwoners en bezoekers.'

Cultureel erfgoed en ruimtelijke kwaliteit spelen een bijzondere rol in het stimuleren van meer beleving en ontmoeting in Sittard-Geleen. Het bepaalt in hoge mate de identiteit en aantrekkingskracht van Sittard-Geleen. Cultureel erfgoed vertelt ons het verhaal van een plek en kan daarmee mensen verbinden met elkaar en met de stad. Daarmee is het benutten van het cultureel erfgoed ook van economisch en sociaal belang. Zorgvuldig omgaan met cultureel erfgoed met respect voor de monumentale en archeologische waarden is daarom van groot belang bij nieuwe ontwikkelingen. Herbestemming van monumenten en beeldbepalende gebouwen zit in het DNA van Sittard-Geleen en moet bij nieuwe ontwikkelingen de voorkeur krijgen boven sloop en nieuwbouw.

Wat het toekomstbeeld voor cultuur en erfgoed betreft hebben wij kanttekeningen c.q. vraagtekens bij de volgende, op de voorgaande pagina onderstreepte teksten:

- *'met haar wortels in de maakindustrie'*

Verder kijkend dan alleen naar de opkomende mijnindustrie en de daaruit ontsproten verdere industrialisatie, heeft Sittard-Geleen haar wortels historisch gezien langer en breder vooral in de agrarische sector en in de handel en de nijverheid.

- *'beeldkwaliteit'*

Zie onze opmerking onder punt 4.

- *'Onze rijke historie vormt de basis van een circulaire toekomst'*

Ook wat deze bewering betreft verwijzen we naar onze kanttekening onder punt 4.

- *'We zijn er trots op een circulaire gemeente van 'gewoon doen' te zijn'*

Naast het feit dat wij geen voorstander zijn van taalgebruik als 'trots op' en 'gewoon doen', hebben wij bij het onverwacht bombarderen van onze stad tot 'circulaire gemeente' en 'circulaire productiestad' geen concreet aantoonbare onderbouwing behalve hol klinkende marketing.

- *'circulaire productiestad'*

Zie onze vorige opmerking.

- *'trots en zingeving'*

Wij verwachten dat inwoners en bezoekers niet met dergelijke antwoorden zullen komen wanneer hen gevraagd wordt te reageren op de geschetste identiteit. Ook hebben wij eerder al aangegeven geen voorstander te zijn van dergelijk bombastisch taalgebruik.

6. Bij de beleidskeuzes [pag. 58-60] stellen wij voor om toe te voegen:

Technologieën zoals apps en Virtual Reality kunnen een bijdrage leveren om de historie en het verhaal van een plek voor een breder publiek toegankelijk te maken. Experimenteer met nieuwe technologieën met bijzondere aandacht voor sociale media, digitale platforms en 'internet of things' toepassingen gericht op verbinding, beleving en ontmoeting. Benut het aanwezige cultureel erfgoed bij nieuwe ontwikkelingen om het verhaal van een plek te vertellen en mensen met elkaar én met de stad te verbinden.

Het monumentale stadshart van Sittard heeft met haar rijke mix van winkels, horeca, culturele instellingen, stadspark en stedelijk wonen een regionale aantrekkingskracht. De ruimtelijke kwaliteit is hoog. Het stadshart van Sittard is bijzonder door onder andere haar middeleeuwse stadsstructuur, het groot aantal kerken en kloosters, de vesting-structuur en de verbindingen van en naar de binnenstad. Herbestemming van leeg-staande (monumentale) panden heeft de voorkeur, met flexibiliteit voor het vestigen van verschillende functies.

7. De 'Themakaart erfgoed met rijks- en gemeentelijke monumenten' [pag. 61] wekte uiteraard onze grote belangstelling maar de teleurstelling was groot. De kaart is in deze vorm volledig onleesbaar, ook bij maximale uitvergroting. Wij hebben daarom niet kunnen beoordelen, of alle rijks- en gemeentelijke monumenten en de beschermde stads- en dorpsgezichten correct op de kaart staan. Wel hebben we kunnen zien dat voor de kaart een zeer verouderde versie is gebruikt en we hebben over de informatieve waarde de nodige twijfel omdat bijvoorbeeld Fort Sanderbout op een onjuiste plek staat aangegeven. Een nauwkeurige controle achten wij noodzakelijk.

8. Tot slot een samenvattende algemene reactie op het ter visie liggende 'Ontwerp Omgevingsvisie 2025-2040 *'Samen Stad en Dorp maken"*:

Het landelijk beleid over cultureel erfgoed heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld tot een breder en integraal perspectief op behoud en hergebruik van cultureel erfgoed in relatie tot maatschappelijke opgaven en gebiedsontwikkeling. Cultureel erfgoed moet drager zijn van een gebiedsanalyse. Erfgoed moet niet alleen als toets aan het eind, maar als kwaliteit en inspiratiebron aan het begin van een gebiedsproces worden ingebracht.
Verhalen verbinden, inspireren en geven richting aan de volgende ontwikkelingsfase van gebouwen en gebieden. Erfgoed kan bij gebiedsontwikkelingen een belangrijke bijdrage leveren als kwaliteitsdrager en inspiratiebron. Erfgoed is in potentie drager van de verhalen van een gebied en kan zodoende bijdragen aan de duiding van het DNA van de plek. De betrokkenheid bij erfgoed is meestal groot en is een middel om burgers te betrekken bij ontwikkelingen. Cultureel erfgoed kan een kapstok zijn om het verhaal van het gebied te vertellen. Dit landelijk beleid moet worden vertaald in een duidelijke visie voor onze gemeente.

Het cultureel erfgoed van onze gemeente vormt een belangrijke drager van stedelijke ontwikkelingen in Sittard-Geleen. Cultureel erfgoed draagt bij aan:

- *de identiteit van onze gemeente*

Het cultureel erfgoed laat zien wie onze gemeente was, maar vooral wie zij wil zijn. Het voedt daarmee het collectieve geheugen van inwoners en bezoekers.

- *het woon- en leefklimaat van onze gemeente*

Het cultureel erfgoed heeft een positieve invloed op de sfeer en kwaliteit van de woonomgeving. Door herbestemming en restauratie wordt verkrotting tegengegaan.

- *de economie van onze gemeente*

Het cultureel erfgoed draagt bij aan het vestigingsklimaat en Sittard-Geleen als bezoekstad. Investeren in erfgoed is daarom rendabel. Ook de woningprijzen liggen over het algemeen hoger in een historische stad. Mensen zijn bereid aanzienlijk meer te betalen voor monumenten of woningen in een monumentale omgeving. Cultureel erfgoed is het visitekaartje van de stad. Bevordering van toerisme in onze gemeente biedt een extra motivatie om cultureel erfgoed als visitekaartje van de stad overeind te houden.

- *Sittard-Geleen als cultuurstad*

Cultureel erfgoed is ook een kunstuiting op zichzelf, puur vanwege de uitstraling en de onvervangbare esthetische waarden wat onlosmakelijk onderdeel uitmaakt van Sittard-Geleen als cultureel centrum.

Het beleid rondom cultureel erfgoed dient gericht te zijn op het beschermen van en ontwikkelen van cultureel erfgoed. Er zijn twee soorten bedreigingen van ons cultureel erfgoed:

- een gebrek aan menselijk ingrijpen, waardoor de tand des tijds vrij spel krijgt (verval door leegstand of verwaarlozing); en
- onzorgvuldig menselijk ingrijpen, waardoor het cultureel erfgoed bewust, ongezien of onbedoeld verdwijnt (ontwikkeling zonder behoud).

Naar onze smaak behelzen in het voorliggende ontwerp de geformuleerde beleidskeuzes te veel algemeenheden en platitudes. Wanneer men beseft dat onze gemeente een enorme aantrekkingskracht heeft vanwege de vele monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten, dan zal men ook alles in het werk moeten stellen om die aantrekkingskracht niet alleen te behouden maar zelfs te versterken. Dat vraagt om heldere beleidskeuzes in duidelijke taal, bij voorbeeld met de volgende teksten:

'Cultureel erfgoed en ruimtelijke kwaliteit spelen een bijzondere rol in het stimuleren van meer beleving en ontmoeting in Sittard-Geleen. Zij bepalen in hoge mate de identiteit en aantrekkingskracht van onze gemeente. Cultureel erfgoed vertelt ons het verhaal van een plek ('genius loci') en kan daarmee mensen verbinden met elkaar en met de gemeente. Daarmee is het benutten van het cultureel erfgoed ook van economisch en sociaal belang. Zorgvuldig omgaan met cultureel erfgoed met respect voor de monumentale en archeologische waarden is daarom van belang bij nieuwe ontwikkelingen. Herbestemming van monumenten en beeldbepalende gebouwen krijgt bij nieuwe ontwikkelingen de voorkeur boven sloop en nieuwbouw. En bij herbestemming gaan wij zorgvuldig om met cultuurhistorische waarden die ook door de toekomstige generaties ervaren en beleefd moeten kunnen worden. Het aanwezige cultureel erfgoed moet benut worden bij nieuwe ontwikkelingen om het verhaal van een plek te vertellen en mensen met elkaar én met de gemeente te verbinden.'

Als algemene principes gelden:

- Bevorderen van aantrekkelijke openbare ruimten en hoge ruimtelijke kwaliteit, waardoor beleving en ontmoeting in gebouwen en openbare ruimten gestimuleerd wordt.

- Stimuleren van herbestemming boven nieuwbouw. Hergebruik van historische bebouwing past helemaal in de opgave van een circulaire economie waar we als maatschappij voor staan.
- Behoud en/of hergebruik van monumentale waarden door een zorgvuldige ontwikkeling met respect voor het cultureel erfgoed.
- Nieuwe ontwikkelingen in de omgeving van monumenten vinden plaats met respect voor de cultuurhistorische waarden. Wij willen deze waarden niet alleen behouden maar zelfs versterken. Niet alleen behoud van het waardevolle is belangrijk, ook vernieuwing met gevoel voor kwaliteit. Het gaat om de samenhang van openbare ruimtes, architectuur en cultureel erfgoed. De relatie van gebouwen met hun omgeving moet centraal staan in het gemeentelijke beleid, niet alleen in de historische gebieden, maar ook in de woonwijken en het landschap.

Deze principes zijn richtinggevend voor nieuwe ontwikkelingen in onze gemeente.

De mate van authenticiteit, uniciteit en identiteit spelen een belangrijke rol bij de waardering van cultureel erfgoed. Hoeveel is er door de jaren heen gewijzigd? Hoe zeldzaam is een object of ontwerp en wat betekent het voor de bewoner of de bezoeker? De waardenstelling is bij monumenten erg belangrijk. De bestaande waarden zijn vaak gebaseerd op details. Het is niet alleen de sfeer en het decor wat een stadsbeeld oproept, maar het gaat erom de intrinsieke waarden te bewaren voor het nageslacht. Hierbij gaat het ook niet om mooi of lelijk maar om de cultuurhistorische waarde. Hierbij is de centrale vraag: hoeveel kun je verwijderen, wijzigen of aanpassen zonder deze kernwaarde van de stad te verliezen? Dit verschilt per object, plek en situatie, waardoor maatwerk zo belangrijk is.

Om ons cultureel erfgoed in de toekomst te handhaven en te verbeteren, moet behouden, beleefbaar maken en betekenis geven centraal staan.
- *Behouden*: hierbij spelen onderhoud, restauratie en documentatie een belangrijke rol.
- *Beleven*: hierbij gaat het vooral om het versterken van de toegankelijkheid, herkenbaarheid en samenhang door bij voorbeeld onderdelen te accentueren, markeren, verbinden of verknopen.
- *Betekenis geven*: hierbij gaat het vooral om de interpretatie van de monumenten en de actuele betekenis van wat je ziet. De bestaande kennis dient verspreid en uitgedragen te worden door middel van toerisme, educatie en recreatie, waardoor de identiteit wordt vergroot.

De monumenten behouden, beleefbaar maken en betekenis geven is goed voor de gezondheid en leefbaarheid in de stad. Monumenten kunnen recreatief worden ingezet ten behoeve van wandelaars, bezoekers en toeristen. Monumenten vragen dan ook om een zorgvuldige en integrale aanpak onder andere in ruimtelijke planontwikkeling en toeristische benadering. Hierbij is het noodzakelijk rekening te houden met herbestemmingsmogelijkheden en herinrichting van de openbare ruimte en het benutten van educatie- en recreatiemogelijkheden, al dan niet digitaal.

Een en ander dient te leiden tot de volgende beleidskeuzes:

- **Behoud door een zorgvuldige ontwikkeling met respect voor het cultureel erfgoed:**
  - o Monumentale en archeologische waarden als één van de afwegingscriteria laten meewegen bij nieuwe ontwikkelingen.
  - o In een vroeg stadium van de planvorming het gesprek aangaan over de cultuurhistorische waarden zodat deze kunnen inspireren.
  - o Monumenten zorgvuldig en integraal benaderen in ruimtelijke planontwikkeling en toerismebeleid.

- **Inzetten op bewustwording en beleving van cultureel erfgoed:**
  - o Erfgoed beleefbaar maken door het verhaal van de plek te vertellen.
  - o Vertel het verhaal van de plek en de geschiedenis van de Euregio.
  - o Gebruik hiervoor ook nieuwe digitale middelen.
  - o Monumenten behouden, beleven en betekenis geven.
  - o Bewustwording van gebruikers, initiatiefnemers en monumenteneigenaren verbeteren.

- **Herbestemming gaat voor nieuwbouw.**

- **Aandacht voor duurzaamheidsopgaven:**
  - o Verduurzamen van monumenten stimuleren met respect voor de cultuur-historische waarden.
  - o Inzetten op kennisdeling en innovaties omtrent duurzaamheid en monumenten.

Het is dus echt nodig dat de 'Omgevingsvisie 2025-2040'meer concreet wordt en veel meer ambitie toont. Dat het ook anders kan, bewijst de 'Omgevingsvisie Maastricht 2040', die voor ons een belangrijke inspiratiebron was bij het opstellen van deze ziens-wijze.

Uiteraard zijn wij ook nu bereid een en ander desgewenst nader toe te lichten.

Hoogachtend namens de besturen van:

de Stichting Jacob Kritzraedt,

Theo Hanssen, voorzitter

Peter Vossen, secretaris

de Vereniging Sittards Verleden,

Peter Vossen, vicevoorzitter

Marijke Geilen, secretaris

BEWIJS VAN AFGIFTE
voor persoonlijk aangeboden post
Gemeente Sittard - Geleen

Gegevens voor ontvangst
Onderstaande in te vullen door de receptionist(e)

Datum : 25-10-24

Naam ontvanger : Dana

Paraaf ontvanger : DB

- Een of meerdere * pagina's
- Documenten in open / gesloten * envelop
- _____ (aantal) Pakket (ten)

Gericht aan : Gemeenteraad Sittard-Geleen

Gegevens aanbieder
Onderstaande in te vullen door aanbieder of door receptionist(e) op aanwijzing van aanbieder

Naam : [redacted] DB

Adres : [redacted]

Postcode : [redacted]

Onderwerp : zienswijze ontwerp omgevings-visie

* Doorhalen wat niet van toepassing is

Gemeenteraad

Sittard-Geleen

Gemeente
Sittard-Geleen
25 OKT. 2024
Persoonlijk afgegeven

